

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงาน
กิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ดังนั้นจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
2. การบริหารงานกิจการนักเรียน
3. กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523
ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน
4. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน
5. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน
6. กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า
7. กระบวนการบริหารงานกิจการนักเรียน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถานศึกษาที่รัฐจัดขึ้นเพื่อมุ่งให้การศึกษาระดับพื้นฐานแก่
ประชาชน ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบในการจัด
การศึกษาระดับประถมศึกษา พยายามอย่างยิ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับนี้
ให้ได้สูงสุด การพัฒนาคุณภาพดังกล่าวจะได้ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะ
ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่ความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้ดูแลจัดการ ให้การปฏิบัติงานทุกอย่าง
ในโรงเรียนบรรลุผลตามความมุ่งหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529)
ประเทศไทยมีประชากรส่วนน้อยที่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ประชากรส่วนใหญ่ของ
ประเทศผ่านการศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นถ้าโรงเรียนประถมศึกษา
ขาดประสิทธิภาพ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็พลอยขาดประสิทธิภาพด้วย (ภิญโญ สาธร, 2526)

ความหมายของการบริหารโรงเรียน

มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ดังนี้ :

พนัส หันนาคินทร์ (2529) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนนั้นเราเพิ่งเล็งถึงการบริหารภายในโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานหน่วยหนึ่งอันมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตัวเด็กนักเรียนเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นจึงแตกต่างจากการบริหารการศึกษาซึ่งหมายถึงการบริหารระบบโรงเรียนอันประกอบด้วยโรงเรียนหลายโรงเรียน และให้ทัศนะว่าการบริหารโรงเรียนหมายถึง ขบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจ ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมี จัดการดำเนินงานของสถาบัน หรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

หวน พินสุพันธ์ (2528) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ธีรวุฒิ ประทุมพันธ์ (2534) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการบริหารอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารการศึกษาในระดับโรงเรียนกระทำกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญคือ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามความมุ่งหวังของหลักสูตร อันเป็นแนวนโยบายที่รัฐกำหนดไว้ ทั้งนี้มีการใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการจัดการ ให้เกิดประโยชน์และความเหมาะสมมากที่สุด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการบริหารโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้งานด้านต่างๆของโรงเรียนดำเนินไปโดยเรียบร้อย
2. เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงานต่างๆของโรงเรียน
4. เพื่อให้งานต่างๆของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย

5. เพื่อเป็นการสนองนโยบายของหน่วยงานรับผิดชอบระดับสูง
  6. เพื่อเป็นการเตรียมการรับการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษา
- จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปวัตถุประสงค์หลักเพียงประการเดียวคือ นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ดังนั้นนักเรียนประถมศึกษาจะมีความรู้ความสามารถตามจุดหมายของหลักสูตรได้ จึงเป็นผลมาจากการบริหารงานต่างๆในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียน

เนื่องจากการบริหารโรงเรียนเป็นงานที่ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของโรงเรียน จะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ นักการศึกษาหลายท่าน ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

Kimbrough และ Nunnery (1976) ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารโรงเรียน 8 ประการ คือ

1. งานพัฒนาและการวางไว้ซึ่งองค์การ
2. งานการบริหารหลักสูตรและการสอน
3. งานบริหารเศรษฐกิจการศึกษา
4. งานธุรการ
5. งานบริหารบุคลากร
6. งานกิจการนักเรียน
7. งานสร้างภาวะผู้นำในด้านความสัมพันธ์ชุมชน
8. งานด้านประเมินผลการวิจัยและสร้างความเชื่อถือจากประชาชน

เอกชัย กี่สฤษดิ์ (2527) กล่าวถึงขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียนว่า แบ่งได้ 5 ประการ คือ

1. งานบริหารงานวิชาการ
2. งานบริหารบุคคล
3. งานธุรการ
4. งานกิจการนักเรียน
5. งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดขอบข่าย
ของงานบริหารโรงเรียนไว้ 6 งาน คือ

1. งานวิชาการ
2. งานบุคลากร
3. งานกิจการนักเรียน
4. งานธุรการและการเงิน
5. งานอาคารสถานที่
6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การที่โรงเรียนประถมศึกษาจะดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
ของการบริหารโรงเรียนได้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิบัติภารกิจในการบริหารโรงเรียน
อย่างน้อย 6 ประการ คืองานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน
งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การบริหารงานกิจการนักเรียน

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว การปรับตัวของเด็กนักเรียน
และการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนในโรงเรียนแต่เพียงการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนแต่เพียง
อย่างเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ การเสริมหลักสูตร การเสริมทักษะและการจัดประสบการณ์
ต่างๆให้กับเด็กนักเรียนได้มีโอกาสปะทะและพบจริงๆ จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะ
ในชีวิตจริงของเด็กนักเรียนนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับงานวิชาการ แต่หากขึ้นอยู่กับปรับตัว การแก้ปัญหา
การวิเคราะห์ด้วยตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์และทักษะเป็นเครื่องมือ(เชาวน์ มณีวงศ์, ม.ป.ป.)

ธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์ (2534) ได้กล่าวว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน
มีความสำคัญมาก ช่วยพัฒนาเยาวชนให้เจริญเติบโตสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งอารมณ์ สังคมและจิตใจ
ซึ่งมีความสำคัญช่วยให้เยาวชนเป็นคนที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นและทำงานร่วมกันได้ดี
ในสังคม ช่วยให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีที่ประเทศชาติพึงปรารถนา แยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตัวนักเรียน นักเรียนมีโอกาสได้คลายความเครียดจากการเรียน
ในห้องเรียนปกติ

2. ความสำคัญต่อครูอาจารย์ ช่วยให้ครูและนักเรียนได้สัมพันธ์กันวิชาจนรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลด้านความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และสามารถช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ดียิ่งขึ้น

3. ความสำคัญต่อผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีโอกาสได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเป็นระยะๆ เพื่อศึกษาและใช้ประโยชน์ในการให้ข้อมูลกับผู้ปกครอง นายจ้างหรือสถานศึกษาระดับสูงขึ้นไป

4. ความสำคัญต่อครูแนะแนว ช่วยให้ครูแนะแนวที่ไม่มีแบบทดสอบด้านความถนัด ความสนใจ ได้ข้อมูลด้านความถนัด ความสนใจ จากการสังเกตและบันทึกข้อมูลรายบุคคล

5. ความสำคัญต่อประเทศชาติ ช่วยให้ประเทศชาติมีพลเมืองที่เพียบพร้อมด้วยปัญญาธรรม สำนึกศีลธรรมและคารวะธรรม เพราะว่ากิจกรรมจะให้ทั้งความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียนเป็นรายบุคคล ภาสได้การควบคุมดูแลของครู-อาจารย์อย่างใกล้ชิด เป็นผู้ใหญ่ที่มีทั้งภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิฐาน

ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

ภิญโญ สาธร (2526) ได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนไว้ว่า หมายถึง การบริหารและนิเทศบรรดากิจการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจการต่างๆ ในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในทุกเรื่อง ในส่วนที่ไม่ใช่การเรียนการสอนในห้องเรียน

กิติมา ปรีดีฉิลก (2532) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การจัดดำเนินงานกิจการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และเริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียนจนกระทั่งออกจากโรงเรียนไปแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานกิจการนักเรียนหมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตร

ให้บรรลุผลยิ่งขึ้น

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

Campbell และคณะ (1972) มีความเห็นว่า งานกิจการนักเรียนประกอบด้วยงาน

ต่อไปนี้

1. งานสำรวจและทำบัญชีนักเรียน
2. บริการด้านต่างๆสำหรับนักเรียน ได้แก่
  - 2.1 การศึกษานักเรียน
  - 2.2 บริการแนะแนวและเป็นพี่ปรึกษา
  - 2.3 บริการทดสอบ
  - 2.4 บริการเยี่ยมบ้านและสังคมสงเคราะห์
  - 2.5 บริการการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการพูดและการได้ยิน
  - 2.6 บริการด้านการแพทย์และพยาบาล
  - 2.7 บริการการศึกษาพิเศษ สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางร่างกาย ทางอารมณ์

ทางสติปัญญา และเด็กปัญญาเลิศ

3. งานดูแลความประพฤติของนักเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2529) ได้สรุปขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียน

ไว้ดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนที่มีอยู่ในเกณฑ์บังคับที่เรียกว่าสำมะโนนักเรียน
2. การรับเด็กนักเรียน
3. การลงทะเบียนเรียน
4. การแบ่งกลุ่มชั้นเรียน
5. การปฐมนิเทศ
6. การจัดให้ทุนการศึกษา

7. การจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร
8. การจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ
9. การรักษาวินัยและความประพฤตินักเรียน
10. การทำระเบียบสะสมเก็บหลักฐานและประวัตินักเรียน
11. การวิจัยประเมินผลและติดตามผลเมื่อนักเรียนจบการศึกษาไปแล้ว

Faber และ Shearron (1970) ได้ให้แนวคิดว่าการบริหารกิจการนักเรียนมีขอบข่ายกว้างขวางขนาดใด ขึ้นอยู่กับขนาดและระดับของสถานศึกษานั้นๆ เป็นสำคัญ แต่ก็ให้ข้อสังเกตว่าไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาระดับใดการบริหารกิจการนักเรียนควรครอบคลุมถึงภารกิจ 7 ประการ ดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนในท้องที่การศึกษาที่รับผิดชอบ
2. การจัดรายการปฐมนิเทศสำหรับนักเรียน
3. การจัดบริการแนะแนว
4. การจัดบริการเพื่อสุขภาพและพลานามัย
5. การจัดระเบียบนักเรียนเพื่อเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล
6. การประเมินผลความเจริญงอกงาม
7. วินัยและการแก้ปัญหาทางวินัย

Tripp (1970) เสนอขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ด้านสวัสดิการ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ดังนี้
  - 1.1 บริการด้านแนะแนว
  - 1.2 บริการด้านสุขภาพอนามัย
  - 1.3 บริการด้านทุนการศึกษา
  - 1.4 บริการด้านอาหาร
2. ด้านการควบคุม ประกอบด้วย
  - 2.1 การรับเด็กเข้าเรียน
  - 2.2 งานทะเบียนต่างๆ
  - 2.3 งานเกี่ยวกับหอนอนและหอพัก
  - 2.4 การควบคุมทางวินัยและการลงโทษ

3. ด้านกิจกรรมร่วมหลักสูตร ประกอบด้วย
  - 3.1 สำนักเรียน
  - 3.2 กิจกรรมกีฬาและกรีฑา
  - 3.3 กิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรม
  - 3.4 กิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
4. ด้านการสอน ประกอบด้วย
  - 4.1 การปฐมนิเทศ
  - 4.2 การสอนซ่อมเสริม
  - 4.3 การสอนในเวลาพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาว่ามีหลายกิจกรรม แต่กิจกรรมที่สำคัญครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1. กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เช่น
  - 1.1 การจัดทำเขตบริการ
  - 1.2 การจัดทำสำมะโนนักเรียน
  - 1.3 การเกณฑ์-การรับนักเรียนเข้าเรียน
  - 1.4 การปฐมนิเทศผู้ปกครอง
  - 1.5 การแก้ปัญหาหนีเรียนขาดเรียน
2. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน เช่น
  - 2.1 การบริการสุขภาพ
  - 2.2 การจัดอาหารกลางวัน
  - 2.3 การบริการแนะแนว
  - 2.4 การบริการนักเรียนขาดแคลน
  - 2.5 ทุนการศึกษา
3. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน เช่น
  - 3.1 กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
  - 3.2 กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน
  - 3.3 กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่างๆ

- 3.4 กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน
- 3.5 การจัดทัศนศึกษา
- 3.6 การจัดกีฬา
- 3.7 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน
- 3.8 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน
4. กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า เช่น
  - 4.1 การติดตามนักเรียน
  - 4.2 การตั้งสมาคมศิษย์เก่า
  - 4.3 การสรรหาและยกย่องคนดีเด่นประจำท้องถิ่นและชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน มีภารกิจ กว้างขวาง ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน ระดับของโรงเรียนและสภาพของสังคมที่สถานศึกษา ตั้งอยู่ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าขอบข่ายตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดนั้น ครอบคลุมงานที่มีผู้กล่าวไว้ และเนื่องจากโรงเรียนที่ทำการวิจัยเป็นโรงเรียนในสังกัด ดังกล่าว จึงใช้ขอบข่ายงานกิจการนักเรียนตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523
ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่รัฐต้องจัดให้เด็กไทยได้มีโอกาส เข้ารับการศึกษาโดยทั่วถึงทุกคน แต่ในการดำเนินการที่ผ่านมาประสบปัญหาการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และเด็กออกกลางคันระหว่างเรียนในระดับประถมศึกษา ทำให้รัฐต้องกำหนดนโยบายไว้ในแผน พัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ว่า จะเร่งรัดการจัดการศึกษาภาค บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ให้ทั่วถึงเด็กทุกคน โดยปรับปรุงวิธีการเกณฑ์เด็ก และจัดบริการในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายจะให้เด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกคน และสามารถเรียนจบหลักสูตรภายใน 6 ปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และลดอัตราการออกกลางคันให้เหลือไม่เกินร้อยละ 1 ของนักเรียน ทั้งหมด ภายในปีการศึกษา 2534 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้แก่ การจัดทำเขตบริการ การจัดทำสำมะโนนักเรียน การเกณฑ์-การรับ

นักเรียนเข้าเรียน การประมุนิเทศผู้ปกครอง การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดเรียน

การจัดทำเขตบริการ

เขตบริการของโรงเรียน หมายถึง พื้นที่ที่โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบในการเกณฑ์เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ซึ่งมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน(ท.ร.14) อยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ให้เข้าเรียนทุกคนจนจบหลักสูตรประถมศึกษา โดยสำนักงานการศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน ร่วมกันกำหนดเขตบริการของโรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัด ไม่ให้มีพื้นที่ซ้ำซ้อนหรือขาดหายไป ทั้งสิ้นคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ การคมนาคมและความสะดวกในการคัดลอกทะเบียนบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

นอกจากนี้การจัดทำเขตบริการยังมีเจตนารมณ์ที่จะจำกัดนักเรียนล้นโรงเรียนในบางท้องที่ และขาดแคลนในบางท้องที่ (ประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ และเคโซ บุญภักดิ์, 2527) แต่ยังประสบปัญหาในการดำเนินการจัดทำเขตบริการกล่าวคือ

1. ความสะดวกในการเดินทาง ในบางท้องที่โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงหรือเขตบริการอยู่ในรัศมี แต่ไม่มีความสะดวกในการเดินทางหรือเสียค่าใช้จ่ายสูง เช่น ต้องลงเรือ ขาดความปลอดภัย ใช้พาหนะอื่นที่ผู้ปกครองใช้ในการเดินทาง เป็นต้น
2. การประกอบอาชีพของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มักให้บุตรหลานไปศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกับสถานที่ปฏิบัติงานของตน เพื่อความสะดวกในการรับส่ง ดูแลใกล้ชิด
3. ความเชื่อถือในด้านคุณภาพและการให้การศึกษา โดยพิจารณาเลือกโรงเรียนที่ผู้ปกครองมั่นใจว่าจะสามารถอบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตนได้ดีจริง
4. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ในบางกรณีผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้บุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตบริการหรือใกล้บ้าน เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับครู หรือความไม่ไว้วางใจต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นๆ
5. ความต้องการของนักเรียน กล่าวคือนักเรียนจะติดตามเพื่อนไปเรียนในโรงเรียนอื่นที่เพื่อนของตนเรียนอยู่

ประโยชน์ของการจัดเขตบริการโรงเรียน

1. สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนทางการศึกษา เช่น การใช้อาคารสถานที่ การบรรจุครูเข้าสอน หากเกิดการเคลื่อนย้ายนักเรียนไปเรียนในเขตบริการอื่นจะทำให้มีห้องเรียนว่างเปล่า ครูมากเกินความจำเป็น เป็นต้น

2. สามารถประหยัดวัสดุ-ครุภัณฑ์และสื่อการเรียนการสอน วัสดุ-ครุภัณฑ์ที่จัดให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ นั้น สามารถใช้ได้กับคนจำนวนมาก หากนำไปใช้กับจำนวนคนเพียงเล็กน้อยย่อมไม่เป็นประโยชน์คุ้มค่า

3. ประหยัดเวลาในการเดินทาง ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางไกลเกินความจำเป็น อีกทั้งยังบรรเทาความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

การจัดทำสำมะโนนักเรียน

การทำสำมะโนนักเรียน คือ การสำรวจและทำบัญชีแสดงจำนวน รายชื่อและข้อมูลสำคัญบางอย่างของเด็กที่จะมาเข้าเรียนในโรงเรียนในปีการศึกษาต่อไป (กาญจนา ศรีภาณสินธุ์, 2531)

ประโยชน์ของการจัดทำสำมะโนนักเรียน

1. เป็นข้อมูลในการจัดสรรงบประมาณ อัตราค่าจ้างครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา
2. ช่วยให้การบริหารการศึกษามีเอกภาพ สอดคล้องและกลมกลืนกันในทุกระดับ
3. ช่วยให้การใช้ทรัพยากรต่างๆ ของชาติซึ่งมีจำกัดให้บังเกิดผลสูงสุดได้
4. รัฐสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนากำลังคน การลงทุนทางการศึกษาและพัฒนาในสาขาอื่นๆ

นอกจากนี้ Stoops และคณะ (1981) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการทำสำมะโนนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนที่จะรับเข้าเรียนในแต่ละระดับชั้นในอนาคต และพิจารณากำหนดขอบเขตที่เด็กจะเข้าเรียนในแต่ละโรงเรียน
2. เพื่อพิจารณากำหนดหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องใช้
3. เพื่อเตรียมการจัดบริการการรับ-ส่งนักเรียน
4. ช่วยในการพิจารณาจัดบริการทางการศึกษา จัดรายวิชาและโปรแกรมต่างๆ
5. เพื่อพิจารณาเตรียมบุคลากรที่จะใช้ในในระดับชั้นต่างๆ วิชาต่างๆ และเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ ของโรงเรียน
6. เพื่อสามารถวิเคราะห์เด็กลักษณะต่างๆ เพื่อเตรียมการช่วยเหลือเป็นพิเศษตามความจำเป็นของแต่ละราย
7. เพื่อช่วยให้กฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับบรรลุผล
8. เพื่อช่วยให้เป็นสภาพการเคลื่อนไหวย้ายที่อยู่ของประชาชน

9. เพื่อช่วยในการพิจารณาเตรียมอาคารสถานที่ที่มีอยู่และที่จะต้องสร้างขึ้นใหม่ตามความจำเป็น

สำหรับอายุของเด็กในขอบข่ายที่ควรจัดทำสำมะโนนักเรียน ควรอยู่ในช่วงระหว่างแรกเกิด ถึง 21 ปี , 6 - 18 ปี หรือ 5 - 15 ปี (กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, 2531) แต่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ต้องการทราบจำนวนนักเรียน เด็กอายุกลุ่มต่างๆ ในช่วง 1 - 15 ปี

การเกณฑ์-การรับนักเรียนเข้าเรียน

การเกณฑ์-การรับนักเรียนเข้าเรียน หมายถึง การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 มาตรา 6, 7, 8 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2524 และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525) (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527)

เจตนารมณ์ของรัฐในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ก็เพื่อให้พลเมืองของชาติได้รับการศึกษาตามกำลังที่รัฐพึงจัดสรรให้ได้ ซึ่งรัฐบาลออกกฎหมายตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นกำหนดให้ผู้ปกครอง ซึ่งมีเด็กอายุย่างเข้าปีที่ 8 ส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่ 15 วันแต่เป็นผู้สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในกรณีที่เป็นการสมควรคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด มีอำนาจกำหนดให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุย่างเข้าปีที่ 8 ได้ และได้กำหนดโทษผู้ปกครองที่ไม่ส่งเด็กเข้าเรียนตามกฎหมายไว้โดยต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

ในกรณีที่เด็กมีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ เป็นโรคเรื้อนหรือวัณโรคในระยะอันตราย ต้องหาเลี้ยงผู้ปกครองซึ่งทุพพลภาพไม่มีหนทางเลี้ยงชีพและไม่มีผู้ดูแลซึ่งดูแลอยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่าตามเส้นทางคมนาคมเกิน 3 กิโลเมตร หรือในกรณีที่ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียนที่สอนให้เปล่าห่างกันไม่เกิน 3 กิโลเมตร และไม่สามารถไปโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่าได้ เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศเป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง เช่น มีแม่น้ำภูเขา หรือป่าทึบกัน ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปได้ หรือถ้าจะเดินทางผ่านไปได้ก็อาจจะไม่ปลอดภัย ผู้ปกครองสามารถร้องขอไม่ต้องส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้

สำหรับบรรดาละเอียดเกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือคณะกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอ จะประกาศให้ทราบในเดือนธันวาคมของทุกปี โดยจะติดประกาศไว้ ณ สำนักงานเทศบาล ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการตำบลและหมู่บ้าน และที่โรงเรียนประถมศึกษาในท้องที่นั้น ทั้งนี้ผู้ปกครองต้องไปแจ้งการส่งเด็กเข้าเรียนต่อเจ้าหน้าที่ที่โรงเรียน ตามเวลาที่กำหนดไว้ในประกาศ และเมื่อ

เปิดภาคเรียนผู้ปกครองต้องส่งเด็กเข้าเรียนภายใน 7 วัน หลังจากวันเปิดภาคเรียนต้น

การปฐมนิเทศผู้ปกครอง

ก่าจณา ศรีกาณินธุ์ (2531) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฐมนิเทศผู้ปกครองว่า การเชิญผู้ปกครองนักเรียนที่มามอบตัวนักเรียนในวันแรก เข้าร่วมฟังการปฐมนิเทศของโรงเรียนจะเป็นประโยชน์มาก ควรมีการอธิบายถึงความมุ่งหวังในตัวนักเรียนว่าโรงเรียนมุ่งหวังอะไร จากตัวนักเรียนบ้าง ระเบียบของโรงเรียนมีอะไรบ้างที่นักเรียนควรทราบและถือปฏิบัติ ผู้ปกครองนักเรียนจะสามารถช่วยเหลืออะไรนักเรียนได้บ้าง และแก้ปัญหาการขาดเรียนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดเรื่องที่จะชี้แจงผู้ปกครองนักเรียนทราบ เช่น แนะนำครู ชี้แจงหลักสูตร การเรียนการสอน หน้าที่ของครู ของนักเรียนและของผู้ปกครอง โดยโรงเรียนควรกำหนดวันประชุมผู้ปกครองก่อนโรงเรียนเปิดปีการศึกษาใหม่

การแก้ปัญหาเด็กเรียนขาดเรียน

การดูแลให้นักเรียนไปโรงเรียนสม่ำเสมอเป็นการสร้างนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก เป็นการสร้างโอกาสให้เด็กรู้สึกว่าจะสามารถเรียนต่อไปได้จนสำเร็จ สร้างความรู้สึกรับผิดชอบและเป็นกระบวนการดำเนินชีวิตในวัยเด็กอย่างมีแบบแผน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อตัวเด็กในวันข้างหน้า การขาดเรียนย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเรียน และทำให้เด็กไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่จากขีดความสามารถของตนเอง ปัญหาที่นักเรียนขาดเรียนนั้นแต่ละท้องถิ่นจะไม่เหมือนกัน อยู่ในแนวลักษณะสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527)

1. ปัญหาจากตัวนักเรียน

1.1 นักเรียนสุขภาพไม่ดี เจ็บป่วยเรื้อรัง หนทางไกลและทุรกันดาร อาจจนไม่มีอาหารรับประทาน ต้องช่วยงานบ้าน เป็นต้น

1.2 นักเรียนบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา เนื่องจากการเจ็บป่วยหรือพิการทางร่างกาย รวมทั้งความผิดปกติของสมองด้วย

1.3 นักเรียนเบื่อโรงเรียน ซึ่งอาจเกิดจากการที่นักเรียนพูดภาษาถิ่น ทำให้ครูและเด็กสื่อความหมายไม่ตรงกัน การจัดสภาพภายในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

2. ปัญหาจากผู้ปกครองนักเรียน

2.1 ผู้ปกครองไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงไม่สนับสนุน

ส่งเสริมให้เด็กได้เรียน

2.2 ผู้ปกครองย้ายที่อยู่บ่อย ซึ่งจะนำเด็กไปด้วยและไม่มีภาระจูงย้าย ทำให้โรงเรียนมีเด็กตกค้างอยู่

2.3 ผู้ปกครองนักเรียนยากจน ต้องการให้แรงงานเด็กช่วย หรือไม่มีเงินส่งให้บุตรของตนมาเรียนได้

3. ปัญหาจากครูผู้สอน ไม่อุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ ขาดความสนใจเรื่องส่วนตัวของนักเรียน ไม่ได้ช่วยนักเรียนแก้ปัญหาใดๆเลย

4. ปัญหาจากผู้บริหารโรงเรียน ไม่ได้ติดตามนักเรียนหรือวางแผนการติดตามไว้ในเรื่องการขาดเรียน พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 กำหนดว่านักเรียนต้องไม่ขาดเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากเหตุผลอันสมควรเกิน 7 วันในหนึ่งเดือน ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับนักเรียนขาดเรียนไว้ดังนี้

โรงเรียน

1. ออกหนังสือเตือนผู้ปกครองนักเรียนครั้งที่ 1 เมื่อนักเรียนขาดเรียนครบ 3 วัน
2. ติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนดังกล่าวถึงบ้านพักของนักเรียน เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข โดยขอความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นหรือองค์กรของท้องถิ่นที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาการศึกษา เช่น สภาตำบล หรือคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน
3. ออกหนังสือเตือนผู้ปกครองครั้งที่ 2 ให้ส่งนักเรียนเข้าเรียน เมื่อขาดเรียนครบ 7 วัน

4. รายงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กรณีส่งหนังสือแจ้งผู้ปกครองครั้งที่ 2 แล้ว ผู้ปกครองยังไม่ยอมให้เด็กไปโรงเรียน

คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ออกหนังสือเตือนผู้ปกครองให้ส่งนักเรียนเข้าเรียน

อนึ่งในการติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนดังกล่าว หากพบว่าไม่มีตัวคนผู้ปกครองและนักเรียนอยู่ในอำเภอนั้น ให้โรงเรียนขอหนังสือรับรองการไม่มีตัวตนของผู้ปกครองและนักเรียนจากกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลที่รับผิดชอบเกี่ยวกับทะเบียนราษฎรแล้วแต่กรณีและขออนุญาตจำหน่ายนักเรียนออกจากทะเบียนนักเรียนต่อสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน

โรงเรียนเป็นหน่วยบริการทางวิชาการให้แก่ชุมชน แก่เยาวชนของชาติ หน้าที่หลักของโรงเรียนคือการให้ความรู้ เด็กนักเรียนทุกคนที่เข้ามาใช้บริการจากโรงเรียนนั้น โดยธรรมชาติมิใช่มีความต้องการทางด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว และทำนองเดียวกัน การที่โรงเรียนให้บริการทางด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวก็มิอาจปรุงแต่งชีวิตของนักเรียนให้สมบูรณ์และเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพและศักยภาพสูงของประเทศได้ ต้องจัดบริการต่างๆ ให้กับนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติด้วย เพื่อเพิ่มพูนความสมบูรณ์และความกว้างขวางในประสบการณ์แห่งชีวิตของนักเรียนด้วย (เชาวน์ มณีวงษ์, ม.ป.ป.)

กิจกรรมที่โรงเรียนควรจัดบริการให้นักเรียน ได้แก่ การบริการสุขภาพ การจัดหาอาหารกลางวัน การบริการแนะแนว การบริการนักเรียนขาดแคลน การให้ทุนการศึกษา

การบริการสุขภาพ

ส่วนประกอบสำคัญอันดับแรกของการที่คนเราจะทำกิจการใดๆ ได้ด้วยดีนั้น ก็คือ การมีสุขภาพอนามัยดี การมีสุขภาพอนามัยดีมิได้หมายความว่าเพียงการที่คนเราปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือการปราศจากความทุกข์โศกทางจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการที่คนเรามีอวัยวะทุกส่วนที่สมบูรณ์แข็งแรง สามารถปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆ ไปได้ด้วยดี อันมีผลให้เกิดพลังและความกระฉับกระเฉง มีจิตใจที่มีเสถียรภาพมั่นคงและมีความพึงพอใจในชีวิต (กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, 2531)

ความหมายของการบริการสุขภาพนักเรียน

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงในกาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, 2531) ได้ให้ความหมายของคำว่า "สุขภาพ" ไว้ว่า สุขภาพมิได้หมายถึงแต่เพียงสภาพร่างกายที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น แต่หมายถึงสภาพที่ดีมีความสุขทั้งในทางร่างกาย จิตใจและในทางสังคม

ประภาพรธรรม เอี่ยมสุภชาติ และเดโช บุญภักดี (2527) กล่าวว่า การบริการสุขภาพนักเรียนเป็นการจัดบริการด้านต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพที่ดี ทั้งในทางร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันให้นักเรียนปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กล่าวว่า การบริการสุขภาพ เป็นส่วนหนึ่งของงานอนามัยโรงเรียน เป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดเพื่อบริการให้นักเรียน เป็นการป้องกันและขจัดความเจ็บป่วยต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วยง่าย หรือเมื่อเกิดเจ็บป่วยก็จะได้รับการบำบัดให้หาย ไม่เจ็บป่วยมากจนเป็นอุปสรรคต่อการเรียน ช่วยให้นักเรียนสุขภาพดี สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชีวิตประจำวัน

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการจัดบริการ ในด้านต่างๆของโรงเรียน เพื่อป้องกัน บำบัดรักษาให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยแข็งแรงสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ

ขอบข่ายของการบริการสุขภาพ

เสรีวิทย์ ศุภเมธี (2531) ได้กล่าวถึงการบริหารด้านสวัสดิการทางสุขภาพ ที่ทางโรงเรียนควรจัด ได้แก่

1. การตรวจสุขภาพ
2. การซึ้งน้ำหนักและการวัดส่วนสูง
3. การทดสอบสายตา
4. การทดสอบการได้ยิน
5. การช่วยเหลือเด็กพิการ
6. การป้องกันอุบัติเหตุ และการปฐมพยาบาล
7. การป้องกันและการควบคุมโรคติดต่อภายในโรงเรียน

ประคิษฐ์ สวบเจริญ และคณะ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการจัดบริการสุขภาพ ในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การตรวจสอบสุขภาพ
2. การซึ้งน้ำหนักและการวัดส่วนสูง
3. การทดสอบสายตา
4. การทดสอบการได้ยิน
5. การช่วยเหลือเด็กพิการ
6. การป้องกันอุบัติเหตุและการปฐมพยาบาล
7. การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในโรงเรียน
8. การบันทึกสุขภาพ

9. การแนะนำทางสุขภาพ
10. การส่งเสริมสุขภาพจิต
11. โครงการพลศึกษาและสันทนาการ
12. การส่งเสริมสุขภาพครู
13. การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

ประภาพรรม เอี่ยมสุภาชิต และเดโช บุญภักดิ์ (2527) กล่าวว่า การจัดบริการสุขภาพ ประกอบด้วย

1. การตรวจสุขภาพนักเรียน
2. การควบคุมโรคติดต่อ
3. การปฐมพยาบาล
4. การจัดและบริการอาหาร
5. การจัดโครงการสวัสดิภาพของนักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2524) ได้กล่าวถึงการบริหารด้านสุขภาพอนามัย โดยจัดบริการเพื่อการป้องกัน และการจัดบริการเพื่อการเฝ้าระวังรักษา

1. การจัดบริการเพื่อป้องกัน
  - 1.1 การจัดทำประวัติการเจ็บป่วยของนักเรียน
  - 1.2 การตรวจร่างกายทั่วไป
  - 1.3 การตรวจความเป็นไปทางอารมณ์
  - 1.4 การตรวจสายตาและความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นกับสายตา
  - 1.5 การตรวจสอบเกี่ยวกับการได้ยิน
  - 1.6 การตรวจฟัน
  - 1.7 ประวัติการเจริญเติบโต
  - 1.8 ความสามารถในการใช้วิหะแปลงเสียงพูด
  - 1.9 รูปทรง
2. การบริการเพื่อการเฝ้าระวังรักษา
  - 2.1 การจัดปฐมพยาบาลในโรงเรียน
  - 2.2 การควบคุมโรคติดต่อ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กำหนดขอบข่ายของการบริการสุขภาพที่แต่ละโรงเรียนควรจะมี ได้แก่ บริการห้องพยาบาล การตรวจสุขภาพนักเรียนโดยครู โดยแพทย์ อนามัยโรงเรียน วัดสาธิตา ซึ่งนำหนัก วัดส่วนสูง บริการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลน บริการน้ำสะอาด บริการทันตกรรมป้องกัน เป็นต้น

การจัดอาหารกลางวัน

อาหารเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตของคนเรา เพราะไม่มีใครสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นานโดยปราศจากอาหาร ผู้ที่ขาดอาหารจะแสดงอาการต่างๆกันตามระยะเวลาของการอดอาหาร คือตั้งแต่อ่อนเพลีย หน้ามืด เป็นลม จนถึงทพผลภาพทั้งทางร่างกายและสมอง อาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีโอกาสใช้ความสามารถได้เต็มที่ และมีสัมรรถภาพในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆเป็นอย่างดี การบริโภคอาหารที่ดีและถูกต้องตามหลักโภชนาการจำเป็นต้องศึกษาให้จริงจังและสามารถนำไปปฏิบัติจริงจังจึงจะเกิดผล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527)

ความเหมาะสมของการจัดอาหารกลางวัน

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ และเดโช บุญภักดิ์ (2527) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการจัดอาหารกลางวันให้แก่เด็กเรียนภายในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนให้แข็งแรง ช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนให้ได้รับประทานอาหารโดยไม่ต้องจ่ายเงินและมีคุณค่าทางโภชนาการ นอกจากนี้ยังมุ่งให้นักเรียนเกิดประสบการณ์เรียนรู้ในด้านต่างๆเกี่ยวกับโภชนาการด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กล่าวว่า โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน หมายถึง โครงการส่งเสริมการจัดอาหารให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดี การเลือกอาหารที่ถูกต้องตามกำลังเงินและเศรษฐกิจ ทั้งยังเสริมการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและสุนนินิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

วิณะ วีระไวทยะ (2524 อ้างถึงในเชาว์ มณีวงศ์, ม.ป.ป.) กล่าวว่า อาหารกลางวันช่วยให้เด็กรู้จักเลือกรับประทานอาหารได้ถูกต้อง ถูกส่วน รู้จักร่วมรับประทาน

อาหารร่วมกับผู้อื่น และยังเป็นหลักประกันว่าอย่างน้อยในวันนั้นเด็กได้รับสารอาหารต่างๆ
หนึ่งในสามของความต้องการในหนึ่งวัน

จึงสรุปได้ว่าการจัดอาหารกลางวัน หมายถึง การจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ
ให้นักเรียนได้รับประทานกลางวันในโรงเรียน เพื่อความสมบูรณ์แข็งแรงและการมีสุขนิสัยที่ดี
ในการรับประทานอาหาร

จุดมุ่งหมายในการจัดอาหารกลางวัน

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต
และเคซี บุญภักดิ์, 2527)

1. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพทางโภชนาการอย่างครบถ้วน
และทั่วถึง
2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารในราคาถูก
3. เพื่อส่งเสริมเด็กที่ยากจน
4. เพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ในด้านต่างๆ เช่น
  - 4.1 เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตน
  - 4.2 เรียนรู้มารยาทในการรับประทานอาหาร
  - 4.3 การฝึกนิสัยการรับประทานอาหาร
  - 4.4 เรียนรู้เรื่องอนามัย
  - 4.5 เรียนรู้เรื่องการประกอบอาหาร

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กล่าวถึง
จุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวันไว้ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521
โดยเฉพาะมวลประสบการณ์กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ เกี่ยวกับงานบ้าน งานเกษตร เป็นต้น
2. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษาก่อชุมชน และนำชุมชนเข้ามา
มีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน
3. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าและปริมาณเพียงพอ
กับความต้องการของร่างกายโดยทั่วถึงกัน
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน
5. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

และกล่าวถึงวิธีการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน โดยโรงเรียนจัดสถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆให้ เช่น มีที่นั่งรับประทานอาหาร จัดน้ำดื่ม จัดถังขยะ เพื่อให้บริการแก่นักเรียนที่นำอาหารมา รับประทาน วิธีนี้จะได้ประโยชน์ต่อเมื่อโรงเรียนได้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการกิน สุขาภิบาล มารยาทในการรับประทานอาหาร โดยมีครูควบคุมดูแลนักเรียนในระหว่างที่รับประทาน อาหารกลางวัน
2. โรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวันเอง วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะดำเนินการให้ บรรลุตามอุดมการณ์ของโรงเรียน เพราะโรงเรียนสามารถจัดบริการและควบคุมดูแล กระบวนการจัดได้ทุกขั้นตอน การจัดบริการแบบนี้มักทำกันโรงเรียนที่มีนักเรียนอยู่ประจำและ โรงเรียนที่มีผู้บริหารมองเห็นความสำคัญของกิจกรรมด้านนี้ หรือโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ อาหารกลางวัน
3. วิธีประสม คือมีทั้งให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียนและโรงเรียน จัดทำอาหารขายเป็นบางส่วนร่วมกัน วิธีนี้เหมาะสำหรับโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมจะจัดดำเนินการ เองทั้งหมด
4. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยใช้ครัวกลาง วิธีนี้นิยมทำในเมืองใหญ่ที่ต้อง จัดเลี้ยงนักเรียนหลายๆโรงเรียนที่อยู่ใกล้กัน และสามารถขนส่งอาหารจากครัวกลาง ซึ่ง ประกอบอาหารครั้งละมากๆได้ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย
5. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยให้พ่อค้าแม่ค้ามาจำหน่ายอาหาร วิธีการแบบนี้ ไม่ควรได้รับการส่งเสริม เพราะตามปกติพ่อค้าแม่ค้าย่อมมุ่งหวังกำไรมาก

การบริการแนะแนว

การแนะแนวเป็นบริการด้านหนึ่งที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนทุกคน โดยมีเป้าหมาย สำคัญอยู่ที่การช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้รู้จักตนเองอย่างแท้จริง มีความเข้าใจและสามารถ แก้ปัญหาของตนเองได้ พร้อมรู้จักการตัดสินใจเลือกอย่างฉลาด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนประสบ ความสำเร็จในชีวิต เป็นพลเมืองที่ดีมีประสิทธิภาพ อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

ความหมายของการแนะแนว

เสรีมวิทย์ ศุภเมธี (2520) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวไว้ว่า เป็นการ ให้สวัสดิการหรือบริการอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ทั้งนอก โรงเรียนและภายในโรงเรียน ช่วยให้ได้เขาสามารถปรับตนเอง ตัดสินใจโดยใช้สติปัญญาของตน

เพื่อสามารถแก้ปัญหาต่างๆให้บรรลุผลในการดำรงชีวิตในสังคมได้

Good (1973) ให้ความหมายของการแนะแนวว่า เป็นการให้ความช่วยเหลือแบบหนึ่ง
ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนรู้จักสำรวจส่วนที่ดี ส่วนที่บกพร่องของตน เพื่อให้ใช้เป็นประโยชน์ในการดำรง
ชีวิต

เชาว์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การแนะแนวหมายถึง การให้ความช่วยเหลือ
แก่นักเรียนอย่างมีระบบระเบียบ วิธีการต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนสามารถรู้จัก เข้าใจตนเอง
และสิ่งแวดล้อม อันเป็นแนวทางที่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง รู้จักปรับตนเองและพัฒนาตนเองได้
อย่างถูกต้องเหมาะสม

กรมวิชาการ (2532) ได้ให้ความหมายของการแนะแนว หมายถึง
กระบวนการหนึ่งซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม สามารถ
เลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและ
สถานการณ์ต่างๆได้

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการในการช่วยเหลือนักเรียน
ให้เข้าใจตนเอง สิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจกับปัญหาต่างๆด้วยตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม
ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ประเภทของการแนะแนว

เชาว์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป.) ได้แบ่งประเภทของการแนะแนวตามลักษณะของปัญหา
นักเรียนได้ 3 ประเภท คือ

1. การแนะแนวเกี่ยวกับการศึกษา
2. การแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพ
3. การแนะแนวเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัว

ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2532) ที่กล่าวว่า การแนะแนวควรจัดบริการต่างๆ
ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม

ขอบข่ายของการแนะแนว

การแนะแนวมีขอบข่ายงาน 5 บริการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อกันอย่างเป็น

กระบวนการต่อเนื่อง โรงเรียนจะดำเนินการแนะแนวอย่างได้ผลต้องจัดให้ทีมงานต่างๆ
ครบทั้ง 5 บริการ คือ

1. บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service) เป็นการรวบรวมรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับนักเรียน ในเรื่อง ความสนใจ ความถนัด เจตคติ ลักษณะนิสัย อารมณ์ ฯลฯ พร้อมทั้งสิ่งแวดล้อมของนักเรียน สภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในบ้าน อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ครูรู้จักนักเรียนและนักเรียนรู้จักตนเองมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อนำเอาข้อมูลรายละเอียดดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการแนะแนว
2. บริการสนเทศ (Information Service) เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษา อาชีพและสังคมอย่างกว้างขวาง สามารถนำความรู้ความเข้าใจเหล่านั้น ไปพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และปรับปรุงบุคลิกภาพได้อย่างเหมาะสม
3. บริการให้คำปรึกษา (Counseling Service) เป็นการพูดคุยที่ให้นักเรียนเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การป้องกันปัญหา ตัดสินแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งที่ตนเองปรารถนาอย่างเหมาะสม โดยที่นักเรียนผู้ซึ่งได้รับบริการให้คำปรึกษาร่วมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามมา หลังจากการตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของตน
4. บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service) เป็นงานที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การฝึกฝน หรือการส่งเคราะห์ช่วยเหลือตามควรแก่กรณี ขณะที่อยู่ในโรงเรียนหรือออกจากโรงเรียนไปแล้ว
5. บริการติดตามและประเมินผล (Follow-up and Evaluation Service) เป็นงานติดตามผลการดำเนินบริการต่างๆ ที่จัดให้แก่นักเรียนเป็นระยะๆ ว่าการให้บริการแนะแนวที่ผ่านมามีผลมากน้อยเพียงใด นักเรียนช่วยตัวเองได้หรือไม่ บริการแนะแนวที่จัดให้แก่เรียนแต่ละด้านมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ด้านใดมีปัญหาบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานบริการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลักการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน

การจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนแต่ละโรงเรียนอาจจะมีรูปแบบการจัดแตกต่างกัน บางโรงเรียนอาจจะเน้นการแนะแนวอาชีพ บางโรงเรียนอาจจะเน้นการศึกษาต่อ โรงเรียนใหญ่ อาจจะมีรูปแบบที่ซับซ้อนมากกว่าโรงเรียนเล็ก บางโรงเรียนอาจจะมีครูแนะแนวประจำ บางโรงเรียนอาจจะมีครูแนะแนวบางเวลา หรือแม้แต่บางโรงเรียนอาจจะมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น จิตแพทย์ เป็นต้น จะอย่างไรก็ตามในการจัดบริการแนะแนว ควรมีหลักกว้างๆ ที่จะยึดถือ

ปฏิบัติเช่นเดียวกันดังนี้ (กิติมา ปรีดีดีลก, 2532)

1. โครงการแนะแนวควรเป็นโครงการประจำและตั้งอยู่บนรากฐานของการสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน และเหมาะสมกับสภาพของแต่ละโรงเรียน
2. โครงการแนะแนวควรจะวางแผนเพื่อให้บริการนักเรียนทุกคนในโรงเรียน บางโรงเรียนจัดบริการแนะแนวสำหรับเด็กที่มีปัญหาเฉพาะอย่าง เช่น เด็กเรียนช้า เด็กยากจน และเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ เป็นต้น
3. บริการแนะแนวควรจะเป็นบริการต่อเนื่อง การบริการแนะแนวมิใช่จัดตอนต้นปีการศึกษาหรือปลายปีเท่านั้น ควรจะใช้บริการได้ตลอดปี
4. บริการแนะแนวควรจะเกี่ยวข้องกับคณะครูทุกคนในโรงเรียน โรงเรียนควรจะวางแผนการแนะแนวโดยให้ครูทุกคนมีส่วนร่วม
5. โครงการแนะแนวควรจะดำเนินการตามนโยบายของโรงเรียน
6. โครงการแนะแนวควรมีบริการหลายอย่างเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอัตราค่าจ้าง ความจำเป็น และขีดความสามารถของบุคลากรด้านแนะแนว
7. โครงการควรจะมีควมยืดหยุ่น เพื่อการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลง แม้ว่า จะดำเนินการตามนโยบายของโรงเรียนและคณะครูเห็นชอบด้วยแล้วก็ตาม เมื่อสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงโครงการแนะแนวก็น่าจะเปลี่ยนแปลงด้วย

การบริการนักเรียนขาดแคลน

ปัญหาความขาดแคลนของนักเรียนในระดับประถมศึกษาชั้น รัฐบาลถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับคนส่วนใหญ่หรือคนทั้งหมดของประเทศ เป็นการศึกษา ที่ให้ผลตอบแทนแก่สังคมมากกว่าบุคคล รัฐบาลจึงพยายามจัดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเพศ เชื้อชาติ ศาสนาฐานะทางเศรษฐกิจ และถิ่นที่อยู่ โดยได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในระดับนี้ปีละจำนวนมาก ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จึงกำหนดให้จัดหาเครื่องแบบนักเรียนและสนับสนุนให้มีโครงการอาหารกลางวันแก่นักเรียนยากจน ขาดแคลน แต่เนื่องจากนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีมาก จึงไม่สามารถจัดได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนอีกส่วนหนึ่งที่จะต้องจัดหาจัดการเกี่ยวกับการให้บริการสงเคราะห์อีกทางหนึ่ง โดยขอความช่วยเหลือร่วมมือไปยังแหล่งความช่วยเหลือต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์หรือเจตนาที่จะให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ให้นักเรียนอยู่แล้ว อาทิเช่น ห้างร้าน องค์กร สมาคม มูลนิธิ ธนาคาร บุคคล เป็นต้น (เชาวน์ มณีวงศ์, ม.ป.ป.)

ความหมายของการบริการนักเรียนขาดแคลน

ประภาพรธรรม เอี่ยมสุภชาติ และเดโช บุญภักดิ์ (2527) กล่าวว่า การให้บริการนักเรียนขาดแคลนหมายถึง การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนในด้านต่างๆ ที่นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการและการเรียนรู้ของนักเรียน

ขอบข่ายของการบริการนักเรียนขาดแคลน

การให้บริการนักเรียนขาดแคลนเพื่อให้มีโอกาสได้ศึกษาอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุขทางโรงเรียนควรจัดบริการในด้านต่างๆ ดังนี้ (ประภาพรธรรม เอี่ยมสุภชาติ และเดโช บุญภักดิ์, 2527)

1. การบริการด้านทุนการศึกษา
2. การให้บริการเครื่องแบบนักเรียน
3. การให้บริการนักเรียนขาดเรียน
4. การให้บริการอาหารกลางวัน

เชาวน์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการจัดบริการเพื่อการสงเคราะห์นักเรียนทำได้หลายลักษณะด้วยกัน คือ

1. บริการทุนการศึกษา
2. บริการเครื่องเขียน แบบเรียนและอุปกรณ์การเรียน
3. เครื่องแบบนักเรียน
4. อาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) กล่าวถึงการบริการนักเรียนขาดแคลนว่า หมายถึง การให้บริการด้านเครื่องเขียน แบบเรียน เสื้อผ้า อาหารกลางวัน และทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ทุนการศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ ฉะนั้นโรงเรียนต้องช่วยเหลือนักเรียนในหลายๆด้าน โดยเฉพาะบริการทุนการศึกษา ซึ่งโรงเรียนโดยทั่วไปให้ความช่วยเหลือทางการเงิน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท (สุรพันธ์ อินต์ทอง, 2526)

1. ทุนการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 1.1 ทุนการศึกษาที่ให้เปล่า ไม่มีข้อผูกพันใดๆ
  - 1.2 ทุนการศึกษาที่เป็นข้อผูกพัน นักเรียนต้องปฏิบัติตามข้อผูกพันของเจ้าของทุน
2. เงินยืม ซึ่งโรงเรียนอาจได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ผู้ใจบุญ
3. บริการจัดหางานทำ เช่น ทำงานในห้องสมุดเป็นชั่วโมง เป็นต้น

กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีชั้นในโรงเรียน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จะต้องอาศัยกิจกรรมหลายรูปแบบ เพราะกิจกรรมเป็นส่วนช่วยส่งเสริมความรู้ความสามารถทางวิชาการ ช่วยแก้ปัญหาการปกครอง ช่วยให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้เด็กได้มีโอกาสทำงานและประสบความสำเร็จในงานที่ตนถนัดและสนใจ พัฒนาความสนใจในสิ่งใหม่ๆ สอนให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย รู้จักริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน และช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนกับโรงเรียน ตลอดจนโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีชั้นในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน กิจกรรมการจัดตั้งชุมนุมต่างๆ กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน การจัดทัศนศึกษา การจัดกีฬา การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้นของการเรียนรู้และการฝึกฝนต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นวัยที่มีความบริสุทธิ์สามารถซึมซาบสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนการอบรมโดยง่าย ดังนั้นการเรียนการสอนในโรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

สาโรช บัวศรี (2520 อ้างถึงใน เสริมวิทย์ สุกเมธี, 2531) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งหมายถึง การมีเสรีภาพและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผลและความสามารถของมนุษย์ เทอดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของความเป็นมนุษย์
2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระบบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถืออำนาจเป็นของประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ได้รับมอบอำนาจแทนตน โดยให้ทำหน้าที่แทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดเวลา ถือว่าการปกครองเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพ ทั้งทางกาย วาจา ไม่ก้าวก่ายในสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ช่วยกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม การใช้ปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งหมด

ประชาธิปไตยในแง่ของกระบวนการศึกษา เสริมวิทย์ สุขเมธี (2531) ได้สรุปว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเรียนยึดมั่นในค่านิยมสามัคคีธรรม และปัญญาธรรม โดยที่ทุกคนช่วยกันรับผิดชอบ นับถือในเกียรติซึ่งกันและกัน ใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำงานและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่หลงนับถือในสิ่งที่เสียหาย ทุกคนมีความร่วมมือและประสานสัมพันธ์ เพื่อการแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา จุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาให้นักเรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นผู้ดำรงชีวิตประจำวัน ตามแนวทางของประชาธิปไตย โดยมุ่งสร้างให้นักเรียนเป็นผู้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยและสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องในระบอบประชาธิปไตย แต่การที่จะปลูกฝังวิถีชีวิตและระบบประชาธิปไตยได้นั้น จรุง จีโซโชค (2530) มีความคิดเห็นว่าจะต้องดำเนินการภายใต้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การแบ่งกลุ่มนักเรียน
2. การเลือกตั้งประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่ม
3. การมอบหมายให้ปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษร
4. การประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน
5. การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
6. การสรุปผลการดำเนินงาน

7. การรายงาน

8. การประเมินผล

พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีชีวิตแบบประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้สรุปพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีชีวิตแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. คารวะธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพเทอดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสสำคัญต่างๆ

1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางภาษา ได้แก่ การทักทาย การให้เกียรติแก่ผู้อื่น การเคารพบุคคลอื่นซึ่งอาวุโสกว่า

1.3 เคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคล ไม่พูดจาก้าวร้าวหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็น ควรรับฟังด้วยความตั้งใจ และถ้าเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.5 เคารพในกฎระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคม กฎหมายของประเทศ

1.6 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง

2.2 การร่วมมือกันทำงาน

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม

2.5 มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ระหว่างบุคคลในกลุ่ม ในหน่วยงานและในสังคม

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

3.1 ไม่ถือตนเป็นใหญ่ สอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนใหญ่ รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา การใช้เหตุผลและความถูกต้อง ในการตัดสินใจหาทั้งปวง ไม่ใช่ใช้เสียงข้างมากเสมอไป เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทุกคนต้องร่วมกันคิด และช่วยกันแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล

3.3 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งกันในกลุ่ม จะอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นด้วย และถ้าไม่สามารถชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งได้จึงใช้วิธีออกเสียง

กิจกรรมสร้างเสริมวินัยในโรงเรียน

ระเบียบวินัยมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลจะใช้อยู่ร่วมกันในสังคม เพราะระเบียบวินัยเป็นแบบแผนของพฤติกรรมของบุคคล ที่ร่วมกันกำหนดขึ้นในสังคมเพื่อให้สมาชิกของสังคมควบคุมตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบวินัยในโรงเรียน ถ้านักเรียนสามารถประพฤติตามระเบียบที่กำหนดไว้ ก็ย่อมจะมีผลทำให้สมาชิกทุกคนที่อยู่ในโรงเรียน อยู่กันอย่างสงบสุข

ความหมายของคำว่าวินัย

พระราชวรพันธุ์ (2520) ให้ความหมายของคำว่า วินัย หมายถึง ข้อบัญญัติที่วางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน

Kingsbery (1975 อ้างถึงใน รุ่ง พูลสวัสดิ์, ม.ป.ป.) กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบปฏิบัติของชนกลุ่มต่างๆ เพื่อจุดประสงค์ในการฝึกนิสัย

พนัส หันนาคินทร์ (2529) กล่าวว่า วินัย หมายถึง มาตรการที่สร้างขึ้นเพื่อให้สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่แต่ละสังคมกำหนดไว้ มาตรการนี้อาจจะเป็นทั้งการส่งเสริมให้กระทำความดี หรือให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ หรืออาจเป็นการลงโทษ เพื่อหักห้ามการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ หรือการกระทำที่ไม่ดี และเนื่องจากวินัยมักจะเป็นสิ่งที่ควบคุมกันไปกับระเบียบหรือข้อบังคับ ดังนั้นเรามักจะเรียกรวมๆกันไปว่า ระเบียบวินัย

จึงสรุปได้ว่า วินัย หมายถึง ระเบียบที่สร้างขึ้นเพื่อให้เด็กเรียนถือเป็นแนวปฏิบัติของตนเองในการอยู่ร่วมกัน โดยมีครูคอยควบคุมให้เด็กเรียนประพฤติปฏิบัติตามที่กำหนดไว้

ขอบข่ายของระเบียบวินัย

ขอบข่ายของระเบียบวินัยในโรงเรียนจะกว้างขวางเพียงใด ขึ้นอยู่กับปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน รวมทั้งขนาดและประเภทของสถานศึกษา สถานการณ์และแนวโน้มของสังคมและประเทศชาติ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปขอบเขตของระเบียบวินัยอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (เชาวน์ มณีวงศ์, ม.ป.ป.)

1. ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติทั่วไปของนักเรียน เช่น การแต่งกายสะอาด ถูกระเบียบ การมาโรงเรียนทันตามกำหนดเวลา การพูดจาไพเราะ สุภาพ การไม่ติดยาเสพติด เป็นต้น
2. ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติในชั้นเรียน เช่น การไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ต่อครู-อาจารย์ และต่อสมบัติของโรงเรียน การแสดงพฤติกรรมไม่รบกวนเพื่อนขณะทำงาน การแสดงพฤติกรรมสนใจการเรียน สนใจร่วมกิจกรรม สนใจงานที่ครูมอบหมายให้เสร็จเป็นอย่างดี เป็นต้น

ประภม แสงสว่าง (2527) ได้เสนอแนะถึงหลักการสร้างวินัยในโรงเรียน ดังนี้

1. ยึดหลักการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างวินัยขึ้นเอง มีครูคอยแนะนำอยู่ เมื่อนักเรียนมีส่วนสร้างวินัยขึ้นมาเองเขาเหล่านั้นก็เต็มใจปฏิบัติตาม
2. วินัยแต่ละข้อต้องใช้บังคับทุกคนที่เป็นสมาชิก ไม่มีการยกเว้น ผู้รักษาวินัยเองก็ต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด อย่าให้เกิดความอหิวาธิธรรมขึ้น
3. ครูต้องระลึกเสมอว่า วินัยไม่ใช่จุดหมายปลายทางของการศึกษา แต่เป็นเพียงเครื่องช่วยเหลือให้คนบรรลุจุดหมายเท่านั้น
4. วินัยแต่ละข้อควรมีโทษหนักเบาออกไว้อย่างแจ่มชัด สำหรับผู้ที่รู้แต่ละเมิดความประพฤติ ก็คงจะได้รับโทษนั้นๆ เพื่อความศักดิ์สิทธิ์
5. การสร้างระเบียบข้อบังคับที่ให้เด็กปฏิบัติตาม เพื่อให้มีวินัยดีนั้นจะต้องคำนึงถึงภาวะสัถยคติและวินัยของผู้ปฏิบัติด้วย เช่น ตามธรรมชาติของเด็กเล็กไม่ชอบอยู่นิ่งๆ จะสร้างระเบียบข้อบังคับให้เด็กเล็กอยู่นิ่งๆ เกือบๆ นั้น ย่อมเป็นไปได้
6. ควรจะสร้างคติประจำใจให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาหรือในชั้นเรียนก่อน เพื่ออาศัยให้ผู้เรียนได้ยึดเหนี่ยว ประพฤติไปตามแนวเดียวกัน คติประจำใจที่สร้างขึ้นนี้ต้องเป็นข้อความสั้นๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งจับใจ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดวินัยที่ควรส่งเสริมนักเรียน เช่น การรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน การแต่งกาย การปฏิบัติตามกฎ การเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังเพื่อรับบริการต่างๆ การเดินถนนและการปฏิบัติตนเวลาเดินกลับบ้าน เป็นต้น

กิจกรรมการจัดตั้งชุมนุมต่างๆ

กิจกรรมการจัดตั้งชุมนุมในรูปแบบต่างๆของโรงเรียน เป็นหนทางให้นักเรียนได้แสดงออกในเรื่องต่างๆได้มากมาย และขณะเดียวกันก็เป็นวิธีสร้างและพัฒนาความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นได้อย่างดีอีกด้วย นอกจากนี้กิจกรรมการร่วมชุมนุมหรือร่วมประชุมยังเป็นวิธีที่จะช่วยให้เกิดการกระจายความคิด อุดมการณ์ และสติปัญญาของนักเรียนหลายๆคนไปสู่กลุ่มนักเรียนอื่นๆ ในขณะที่มีการชุมนุมกันอยู่ ยิ่งกว่านั้นกิจกรรมดังกล่าวยังก่อให้เกิดโอกาสแก่ผู้บริหารและครู ในการอภิปรายปัญหาหรือวิธีดำเนินการในเรื่องต่างๆ อันจะมีผลต่อนักเรียนทั้งในกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก

ขอบข่ายของงานชุมนุม

ภิญโญ สาธร (2519) ได้กล่าวว่า ชมรมมีหลายอย่าง เช่น ชมรมทางวิชาการ ได้แก่ ชมรมสังคมศึกษา ชมรมภาษาไทย ชมรมวิทยาศาสตร์ ชมรมคณิตศาสตร์ เป็นต้น ชมรมงานอดิเรกต่างๆ เช่น ชมรมวัฒนธรรมไทย ชมรมกีฬาต่างๆ และชมรมการฝึกพูด เป็นต้น

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527) กล่าวว่า ชุมนุมต่างๆของนักเรียนภายในโรงเรียนอาจมีทั้งชุมนุมที่เกี่ยวกับวิชาการโดยตรง เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมคณิตศาสตร์ ชุมนุมสังคมศึกษา เป็นต้น และชุมนุมที่ไม่เกี่ยวกับวิชาการโดยตรง เช่น ชุมนุมถ่ายภาพ ชุมนุมนักสะสมแสตมป์ ชุมนุมโต้วาที เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองความสนใจ ความถนัดและความต้องการของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) เสนอแนะว่า ชุมนุมที่โรงเรียนควรจัดตั้งควรเป็นกิจกรรมด้านส่งเสริมความรู้ ด้านนันทนาการ ด้านบำเพ็ญประโยชน์ ด้านการเข้าสังคม ด้านวิชาชีพ ด้านส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นต้น

กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัด หรืออยู่ในความดูแลของ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นในสถานศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียน นิสิต นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และมีโอกาสปฏิบัติงานเกี่ยวกับสหกรณ์ เป็นการเตรียมตัว เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่ต่อไป

ความหมายของกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) กล่าวว่า กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากการรวมทุนด้วยความสมัครใจของคณะครู อาจารย์ นักเรียน และกรรมการศึกษา เพื่อร่วมกันช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยวิธีการตามแบบของ สหกรณ์ ซึ่งต้องมีข้อบังคับและวิธีดำเนินการของร้านค้าสหกรณ์โดยเฉพาะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กล่าวว่า สหกรณ์นักเรียน หมายถึง สหกรณ์ร้านค้าซึ่งเกิดจากการรวมหุ้นของคณะครู อาจารย์ นักเรียน และกรรมการศึกษา ตามระบบของร้านค้าสหกรณ์ ต้องมีข้อบังคับและวิธีดำเนินการของร้านค้า โดยเฉพาะ

ขอบข่ายของกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กล่าวว่า เพื่อจัดจำหน่าย สินค้าประเภทเครื่องเขียน ผลผลิตท้องถิ่น และของใช้เบ็ดเตล็ดในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น ผงซักฟอก ยาสีฟัน แปรงสีฟัน เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมสหกรณ์ใน โรงเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดมโนคติเกี่ยวกับหลักการสหกรณ์พื้นฐาน
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ วิธีการจัดตั้ง และวิธีดำเนินงานของร้าน สหกรณ์
3. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อระบบสหกรณ์

4. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ซื้อสินค้าที่มีคุณภาพ ในราคาที่ย่อมเยา และมีรายได้จากเงินปันผลด้วย
5. เพื่อให้นักเรียนนำเอาแนวคิดของสหกรณ์ไปเผยแพร่แก่คนในชุมชน
6. เพื่อช่วยเผยแพร่ผลผลิตของนักเรียนและของท้องถิ่น
7. เพื่อเป็นการสนับสนุนให้จุมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้น เช่น ข้อ 2.5 มีความรู้และทักษะในการจัดการและทำงานร่วมกันโดยถือหลักสหกรณ์ เป็นต้น
8. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามัคคี สามารถทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักร่วมแรงร่วมใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
9. เพื่อหารายได้เข้าโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนอาจจะนำมาใช้เป็นทุนการศึกษาของเด็กนักเรียนที่ยากจน หรือนำไปปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นต้น

หลักการในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานควรต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการต่างๆ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนควรมาจากความต้องการของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน เป็นต้น
2. ในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในระยะเริ่มแรกนั้น ควรคำนึงถึงขีดความสามารถและความพร้อมของบุคลากรในการดำเนินงาน และต้องคำนึงถึงด้านปริมาณและคุณภาพด้วย
3. การจัดบุคลากรเพื่อดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ ควรพิจารณาจากความสมัครใจและความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเกณฑ์
4. การเปิดรับเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ควรให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อจำกัด
5. การดำเนินงานของสหกรณ์ จะต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย
6. การจำหน่ายสินค้าควรจัดจำหน่ายในเวลาที่นักเรียนว่าง เช่น ตอนเช้าก่อนเข้าเรียน ตอนพักกลางวัน และหลังจากเลิกเรียน
7. การจัดสรรเงินกำไรควรจะต้องกระทำโดยถือมติจากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก
8. การจำหน่ายสินค้าควรให้มีราคาถูกลงกว่าท้องตลาด เพื่อจะได้เป็นที่นิยมของสมาชิก และเป็นการช่วยประหยัดรายจ่ายของสมาชิก
9. สินค้าที่เลือกมาจำหน่ายควรจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่

10. ในการดำเนินงาน คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่จะต้องจัดทำบัญชีการชายเป็นรายวัน และตรวจสอบสิ่งของเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ด้วย

11. จะต้องจัดให้มีการประเมินผลโครงการอยู่เสมอ และผู้บริหารจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการด้วย

กิจกรรมการจัดทัศนศึกษา

การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่หรือการจัดทัศนศึกษา นับว่าเป็นกิจกรรมเสริมทางวิชาการอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้อาจจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมและสุนทนาการอีกด้วย เป็นกิจกรรมที่พานักเรียนไปศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวกับบทเรียน เป็นการเรียนรู้จากสิ่งที่เห็นจริง ผู้บริหารควรระลึกถึงและมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสถานที่ที่นักเรียนจะไปทัศนศึกษาอย่างละเอียด กำหนดโครงการและรายการที่แน่นอน โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสทราบล่วงหน้า เพื่อจะได้ตัดสินใจและเตรียมตัวได้ถูกต้อง ทั้งนี้โรงเรียนจะต้องดำเนินการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาด้วย (วีรชัย โชคไพบูลย์, 2529)

ความหมายของกิจกรรมทัศนศึกษา

สุโขทัยธรรมาธิราช (2527) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา หมายถึง การพานักเรียนออกไปศึกษานอกบริเวณโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับบทเรียนต่างๆที่ได้เรียนไปแล้ว หรือจะเรียนในอนาคต

นอกจากนี้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กล่าวถึงการพานักเรียนไปนอกสถานศึกษาว่า เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจและเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพทางอุปนิสัยของนักเรียน ให้เหมาะสมกับระบบสังคมในระบอบประชาธิปไตย และเพื่อให้ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภูมิประเทศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นสมบัติของชาติ ที่ได้สร้างสรรค์ไว้ให้ ซึ่งตนเองมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและปลูกฝังให้บังเกิดความรักประเทศชาติยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษา มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการได้เห็นและสัมผัสจากสถานการณ์จริง

ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนดียิ่งขึ้น

2. เพื่อเป็นการเร้าใจนักเรียนเกิดความสนใจอยากเรียนอยากรู้มากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศจากสภาพในห้องเรียน มาเป็นสัมคมภายนอกโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดความตื่นเต้น สนุกสนาน เพลิดเพลิน มีผลทำให้เข้าใจบทเรียนได้นานยิ่งขึ้น
4. เพื่อฝึกให้นักเรียนเรียนรู้จากการสังเกต วิเคราะห์ อภิปราย ตลอดจนสรุปข่าว และเหตุการณ์ต่างๆที่ได้พบเห็นมา
5. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ

หลักในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา

พ.ศ. 2529 (สนอง เจริญมาก, 2536) ได้กำหนดหลักการในการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ไว้ดังนี้

วิธีการพานักเรียนไปทัศนศึกษา จำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การพาไปนอกสถานศึกษาและไม่ค้างคืน
2. การพาไปนอกสถานศึกษาและค้างคืน
3. การพาไปนอกราชอาณาจักร

การพานักเรียน ไปนอกสถานศึกษาทุกประเภท ให้ปฏิบัติดังนี้

1. ต้องได้รับอนุญาตก่อน แบบการขออนุญาตให้ใช้ตามแบบที่กำหนด
2. การพาไปนอกสถานศึกษาไม่ค้างคืน หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาว่าควรจะได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครองหรือไม่ แต่การพาไปนอกสถานศึกษาและค้างคืน และการพาไปนอกราชอาณาจักร จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองเป็นหนังสือ ตามแบบที่กำหนด
3. ให้หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้ควบคุม และจะต้องมีครูหรืออาจารย์อื่นๆเป็นผู้ช่วยควบคุม ดูแลรับผิดชอบในการเดินทาง โดยถือเกณฑ์นักเรียน 20 คน ต่อครูอาจารย์ 1 คน
- ถ้าให้นักเรียนหญิงไปด้วย ให้มีครูหรืออาจารย์หญิงควบคุมไปด้วยตามความเหมาะสม
4. ผู้ควบคุมและผู้ช่วยควบคุม ต้องช่วยกันควบคุมนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย และต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างดี ให้การเดินทางเป็นไปโดยมีระเบียบอันเหมาะสม

แก่กาลเทศะและพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ทั้งนี้เพื่อความเรียบร้อยปลอดภัย ห้ามผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุมเสฟหรือชักชวนให้พนักงานขับรถ หรือผู้ขับเรือเสฟสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่น ในขณะที่เดินทาง

5. ผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุม ควรจะได้รับการอบรมเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยตามโอกาสอันควร

6. ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเส้นทางที่จะเดินทาง เลือกยานพาหนะที่อยู่ในสภาพใหม่ มั่นคงแข็งแรง และก่อนออกเดินทางให้ตรวจสอบสภาพของยานพาหนะที่จะใช้ให้เรียบร้อย ควรตรวจที่มีเครื่องดับเพลิงติดอยู่ด้วย

เพื่อความปลอดภัยควรเดินทางโดยรถไฟ หรือใช้รถยนต์โดยสารของบริษัทขนส่งจำกัด (บ.ช.ส.)

7. ให้พิจารณาเลือกพนักงานขับรถหรือผู้ขับเรือที่มีประวัติ ความประพฤติดีมีความชำนาญ สุขุมรอบคอบ รู้เส้นทางที่จะไปดี โดยคำรับรองของเจ้าของหรือตัวแทนของสถานพาหนะนั้น

8. ในการเดินทางโดยใช้ทางหลวง ให้ขอความร่วมมือไปยังตำรวจทางหลวง ถ้าเดินทางโดยรถไฟให้ขอความร่วมมือจากการรถไฟแห่งประเทศไทย หรือขอความร่วมมือไปยังกรมเจ้าท่าหรือตำรวจน้ำ กรณีเดินทางทางน้ำ เพื่อจัดรถหรือนำทางให้และเพื่อขอคำแนะนำ หรือขอความร่วมมืออื่นๆที่จำเป็น

9. ให้หัวหน้าสถานศึกษาจัดให้มีแผ่นป้ายข้อความในลักษณะการแสดงให้เห็นว่าสถานพาหนะนั้นใช้บรรทุกนักเรียน

10. ในการเดินทางนักเรียนต้องแต่งเครื่องแบบ แต่ในบางโอกาสให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาให้แต่งกายได้ตามความเหมาะสม

กิจกรรมจัดแข่งขันกีฬา

การแข่งขันกีฬาเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำเอาความรู้และหลักการต่างๆที่เกี่ยวกับการกีฬาที่ได้เรียนไปแล้วมาใช้ในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้ออกกำลังกาย ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีนิสัยรักในการออกกำลังกาย มีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

สมัคร ชิตประสงค์ (2517 อ้างถึงในเขื่อน ชุตินันท์, 2532) ได้แบ่งการแข่งขันกีฬาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การแข่งขันกีฬากายในโรงเรียน คือการแข่งขันกีฬาระหว่างนักเรียนภายในโรงเรียน ซึ่งอาจจะจัดการแข่งขันระหว่างห้องเรียน ระหว่างชั้นเรียน ระหว่างสี เป็นต้น

2. การแข่งขันระหว่างโรงเรียน หรือการแข่งขันภายนอกโรงเรียน ได้แก่ การแข่งขันที่สมาคมกีฬาต่างๆ กรุงเทพมหานคร กรมพลศึกษา เทศบาล จังหวัด อำเภอ จัดขึ้น เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของการจัดแข่งขันกีฬา

1. เพื่อปลูกฝังนิสัยการรักการออกกำลังกาย
2. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านกีฬา
3. เพื่อให้เด็กเรียนมีร่างกายแข็งแรง
4. เพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อให้ได้เหมาะสม
5. เพื่อพัฒนาด้านอารมณ์และสังคม
6. เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

หลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬา

1. ควรมุ่งเน้นเพื่อให้เด็กเรียนได้ออกกำลังกาย ไม่ควรมุ่งเน้นที่ผลของการชนะ ดังนั้นการให้รางวัลควรให้ทั้งผู้แพ้และผู้ชนะ
2. ประเภทของกีฬาที่แข่งขัน
  - 2.1 ควรเลือกให้เหมาะสมกับวัยของเด็กเรียน
  - 2.2 เป็นกีฬาที่ครูได้สอนหรือสาธิตการเล่นแล้ว ควรมีทั้งประเภทเดี่ยวและทีม
3. ให้เด็กเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมมากที่สุด
4. กฎ กติกา ควรปรับให้เหมาะสมกับอายุ ขนาด วุฒิภาวะและทักษะของผู้แข่งขัน
5. ควรตรวจสอบความพร้อมของสถานที่ที่จะลงแข่งขัน อุปกรณ์ เครื่องใช้ ก่อนจะลงแข่งขันทุกครั้ง
6. ไม่ควรเน้นด้านความสนุกสนานด้านเดียว ควรให้เด็กเรียนพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

รูปแบบของกิจกรรมจัดแข่งขันกีฬา

กิจกรรมกีฬาที่สามารถจัดให้กับเด็กระดับประถมศึกษาานั้น มีหลายรูปแบบ เช่น

1. กิจกรรมประเภทการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 1.1 การแข่งขันประเภทบุคคล ได้แก่ การวิ่งระยะสั้น การโยนลูกบอล เป็นต้น
  - 1.2 การแข่งขันประเภททีม ได้แก่ การวิ่งเปรี๊ยะ การวิ่งผลัด เป็นต้น
2. กิจกรรมประเภทเกม เช่น การเล่นเกมอ้อคนตรี เกมเหยียบลูกโป่ง เป็นต้น

3. กิจกรรมประเภทในร่ม เช่น หมากรอก หมากรุก งูตกบันได เป็นต้น
4. กิจกรรมประเภทการบริหาร เช่น การต่อตัว การม้วนตัว เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน

เชาวน์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป.) ได้สรุปความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักปฏิบัติและแนวประพฤติอันยึดถือเป็นสากลของสังคม และสังคมยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสมต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) กล่าวว่า การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีจริยธรรมที่ดี ทั้งนี้ได้กำหนดแนวปฏิบัติโดยให้โรงเรียนประชุมร่วมกับเจ้าอาวาส จัดทำโครงการให้ครอบคลุมด้านศีลธรรม จริยธรรม และกิจกรรมสำคัญต่างๆ เช่น วันสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าอาวาส พระภิกษุ และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ในชุมชนเป็นผู้ให้การอบรม

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ให้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนไว้ ซึ่งได้แก่ การจัดตั้งชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ชุมนุมลูกเสือและลูกเสืออาสา โดยกำหนดกิจกรรมให้สมาชิกปฏิบัติ เช่น การรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณโรงเรียน การลอกคูคลอง ถางหญ้าให้วัดหรือสาธารณสถาน เป็นต้น

กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า

การติดตามนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว

นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกจากโรงเรียนไปแล้ว มักจะขาดการติดต่อหรือห่างเหินจากครู-อาจารย์ สถานศึกษา โดยความจำเป็นหลายอย่าง ฉะนั้นหากโรงเรียนได้มีแนวความคิดในการติดตามนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูให้มั่นคง ยืนนาน เกิดผลดีแก่กันและกัน อีกทั้งเป็นการประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วย

วิธีดำเนินการติดตามนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนแล้ว สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดทำทะเบียนผู้สำเร็จการศึกษา โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อ นามสกุล บ้านเลขที่ หรือที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ ปีที่สำเร็จการศึกษา การศึกษาเพิ่มเติม หรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. มีการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว เพื่อนัดหมายทำกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกัน เช่น กิจกรรมวันเปิดภาคเรียน การมอบประกาศนียบัตร วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

3. จัดทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาแล้วกับโรงเรียน เช่น การจัดวันพัฒนาโรงเรียน การให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการเขียนบทความในวารสารของโรงเรียน เป็นต้น

การตั้งสมาคมศิษย์เก่า

ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาในแต่ละชุมชนมีจำนวนมาก บางคนประสบความสำเร็จในชีวิต หน้าที่การงาน บางคนมีฐานะมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชื่อเสียง หากโรงเรียนสามารถติดต่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จะอำนวยความสะดวกต่อกันได้มาก ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือศิษย์เก่ากับโรงเรียน หรือศิษย์เก่ากับนักเรียนปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ศิษย์เก่าของโรงเรียนมีโอกาสสนิทสนมคุ้นเคย ประสานสัมพันธ์อันดีต่อกัน
2. ให้ศิษย์เก่าและนักเรียนปัจจุบันมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์และช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน
3. ให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสใช้ทรัพย์สินของโรงเรียน ให้บังเกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม

สังคม

4. เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของศิษย์เก่า อันจะเป็นประโยชน์ในการประกอบกิจการต่างๆ ต่อไป

5. ให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ เสาะแสวงหาความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

6. เป็นการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ท้องถิ่นและชุมชน

การสรรหาและยกย่องคนดีเด่นประจำชุมชน

โดยที่โรงเรียนเป็นแหล่งของการให้การศึกษา สืบทอดวัฒนธรรม ระเบียบประเพณีที่ดีของสังคม การให้นักเรียนเรียนรู้เพียงการอ่าน การจดจำ ไม่เป็นการเพียงพอ โรงเรียนควรหาแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เด็กนักเรียนมีแบบอย่างที่ดีเท่านั้น หากเป็นการสนับสนุนให้บุคคลในชุมชนประกอบคุณความดี และเห็นความสำคัญของการสร้างคุณความดี

ซึ่งสหุทธิธรรมราชา (2527) ได้สรุปเหตุผลการสรรหาและยกย่องคนดีไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นการยกย่องชมเชยและให้กำลังใจแก่ผู้ประกอบคุณความดีแก่ชุมชนและสังคม
2. เพื่อให้เด็กเรียนได้ศึกษาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ
3. เป็นแนวทางในการสนับสนุนและฝึกฝนให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีและถูกต้อง ต่อคนที่ควรยกย่อง ยึดถือเป็นแบบอย่างได้

4. เป็นการช่วยยกระดับสังคม
5. ให้โรงเรียนได้เป็นแหล่งและกำลังในการพัฒนาบุคคลในชุมชน

นอกจากนี้ยังได้เสนอหลักการพิจารณาคนดี โดยอาศัยหลักคุณธรรม ศีลธรรม ดังนี้

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต หาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เสริมสร้างชีวิตให้มีหลักฐาน
2. เป็นผู้มีความอดออม ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น
3. เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน
4. เป็นผู้ตั้งใจปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา

ประโยชน์ของงานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนมีประโยชน์หลายประการ ซึ่งกาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2533)

กล่าวถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่นักเรียน ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ได้สำรวจตนเอง เข้าใจตนเอง ในด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักเด็กแต่ละรายได้ดีขึ้น และสามารถส่งเสริมความสนใจ ความถนัด ความสามารถของแต่ละคนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. ช่วยให้ได้เด็กได้เพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะ
4. ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพและพัฒนาการของเด็กได้เต็มที่
5. ช่วยให้ได้เด็กประสบความสำเร็จในงานของตน ก่อให้เกิดความภูมิใจและมีความสุข
6. ส่งเสริมสัมพันธภาพ ศีลธรรมจรรยา ในการอยู่และทำงานร่วมกันในโรงเรียน
7. ส่งเสริมการปกครองตนเองตามแนวทางประชาธิปไตยอันพึงปรารถนา
8. ช่วยให้ได้เด็กทุกคนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และได้รับประโยชน์สูงสุดทุกอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ยังกล่าวถึงประโยชน์ของงานกิจการนักเรียนดังนี้

1. ช่วยประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ
2. ช่วยส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนอย่างทั่วถึง
3. ส่งเสริมการดำรงชีวิตร่วมกันในโรงเรียนและชุมชน ตามระบอบประชาธิปไตย และปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความรับผิดชอบขั้นในตัวนักเรียน
4. ส่งเสริมความกตัญญูและความสามารถของตน
5. ช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดแคลนและขาดเรียน
6. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน
7. มีระบบในการบริหารงานและแบ่งความรับผิดชอบงานในโรงเรียนอย่างทั่วถึง
8. ส่งเสริมจรรยาบรรณอันดีงามในสังคม และเทอดทูนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
9. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
10. กิจกรรมนักเรียนเป็นสื่อกลาง ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานกิจการนักเรียน

การจัดกิจกรรมนักเรียนนับว่ามีความสำคัญงานหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนของนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จได้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ริเริ่มการวางแผนงานการจัดกิจการนักเรียน
2. แบ่งส่วนงานที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม และเป็นผู้ร่วมในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน
3. พิจารณาจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน
4. ควบคุมดูแลให้บุคลากรทุกฝ่ายปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้
5. ดูแลให้บุคลากรฝ่ายต่างๆ ทำงานประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี
6. เสนอรายงานการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้อง และบุคคลในชุมชนทราบ
7. ร่วมกันประเมินผลงานอย่างสม่ำเสมอ
8. ติดต่อประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
9. สนับสนุนและส่งเสริมให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

10. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานทุกๆด้าน
11. จัดหาแหล่งความช่วยเหลือเพื่อนำเงินมาใช้ในการจัดกิจกรรม
12. อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เช่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ
13. ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงิน
14. ให้ความสนับสนุนและร่วมมือในด้านต่างๆ
15. อนุมัติในการจัดกิจกรรมทุกประเภท ทั้งในและนอกโรงเรียน อีกทั้งเป็นผู้สังเกตเล็กการจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

กระบวนการบริหารงานกิจการนักเรียน

เป็นที่ยอมรับกันว่าในการดำเนินงานทุกงาน ถ้าผู้บริหารโรงเรียนดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการบริหาร งานนั้นมีโอกาสสำเร็จและบรรลุจุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารว่ามีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ อาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดเป็นพื้นฐานของการวางแผน จะต้องศึกษาให้ทราบว่าสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร อะไรคือปัญหาและอะไรคือความต้องการ

ผลจากการศึกษาดังกล่าว จะทำให้ผู้บริหารได้ข้อมูลสำคัญที่แสดงถึงสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันของโรงเรียน สภาพการปฏิบัติงานแสดงให้เห็นถึงปัญหาสำคัญของระบบงานและการปฏิบัติงานแสดงให้เห็นถึงความพร้อม ความสามารถของโรงเรียน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐาน เปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็น เปรียบเทียบกับความคาดหวังนั้นคือความต้องการในอนาคตของโรงเรียน

สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นจริง กำลังเป็นอยู่หรือดำเนินการอยู่ในขณะนั้น
 ปัญหา หมายถึง ผลที่ปรากฏซึ่งไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง หรือที่ต้องการให้เป็น
 ความต้องการ หมายถึง ระดับความคาดหวัง หรือจุดสุดท้ายของงานที่แสดงระดับของผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน

การวางแผนเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน คือ การพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ในการกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติในอนาคต เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

การวางแผนเป็นการคิดและกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำไม่จึงทำ จะทำอย่างไร จะให้ใครทำ จะทำที่ไหน และจะทำเมื่อใด

การวางแผนบริหารโรงเรียน จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน มีรายละเอียดขั้นตอนการทำงานชัดเจน มีระบบ ระเบียบ และสะดวกแก่การปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการตามแผน

การดำเนินการตามแผน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมีความต่อเนื่องจากขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการตามแผนเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ผู้บริหารรู้ว่าได้มีการปฏิบัติจริง และมีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ อย่างไร

การดำเนินการตามแผนเป็นขั้นตอนที่ประกอบด้วย การควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศ

การวางแผนจะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการมากน้อยเพียงใด จะต้องมีการปฏิบัติจริงตามแผน มีการควบคุมกำกับ ติดตาม หรือมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ มีการนิเทศแนะนำและมีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานตามแผน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล

การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการบริหาร ที่สัมพันธ์ต่อเนื่องจากขั้นตอนการดำเนินการตามแผน

การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการมากน้อยเพียงใด ทำได้ตามที่ต้องการหรือไม่ การดำเนินงานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบผลงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่จะให้ข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการดำเนินงาน
2. แสดงให้เห็นถึงข้อดีในการดำเนินงาน
3. แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องและจุดอ่อนในการดำเนินงาน
4. แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน
5. ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานครั้งต่อไปให้มี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การบริหารเป็นกระบวนการแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการประเมินผลจะย้อนกลับมาสู่ขั้นตอนที่ 1 ใหม่ คือขั้นตอนการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เพื่อเป็นข้อมูลในการคิดแก้ปัญหาโดยการวางแผน ในขั้นตอนที่ 2 นำไปสู่การดำเนินงานตามแผนในขั้นตอนที่ 3 และการประเมินผลในขั้นตอนที่ 4 ตามลำดับ ตามวงจร เป็นกระบวนการเช่นนี้เรื่อยไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา และในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยได้ ดังนี้

เชื่อน ชูตินันท์ (2532) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี มีการจัดทำกิจกรรมต่างๆตามกรอบแนวคิดของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้ง 4 ประการ กิจกรรมที่มีการจัดทำมากทุกกิจกรรมคือ กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 และกิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้โรงเรียน ส่วนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน และกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า มีการจัดทำมากทุกกิจกรรม ยกเว้น การจัดตั้งชุมนุมต่างๆ และการสรรหา การยกย่อง คนดีเด่นประจำชุมชน มีการจัดทำน้อย กิจกรรมที่ไม่มีการจัดทำเลยคือการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย กิจกรรมที่มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การแก้ปัญหานักเรียนขาดเรียน การบริการนักเรียนขาดแคลน การจัดตั้งชุมนุมต่างๆ

การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า และการติดตามนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว

วินัย จันดาวรรณ (2524) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 10 พบว่า การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์มาก 5 ด้าน คือ การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน และการจัดกิจกรรมนักเรียน การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์น้อย 3 ด้าน คือ การบริการสุขภาพอนามัยนักเรียน การจัดและบริการแนะแนว และการจัดให้ทุนการศึกษา ปัญหาในการบริหารกิจการนักเรียน คือ โรงเรียนส่วนมากรับนักเรียนไม่ได้ตามแผนที่วางไว้ ผู้ปกครองให้ความสนใจและมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นน้อย ครูอาจารย์ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ตนไม่ได้รับผิดชอบ ขาดแคลนงบประมาณอาคารสถานที่เฉพาะ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ในด้านสุขภาพอนามัยและด้านการแนะแนว และไม่มีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

สรสิทธิ์ ศิลป์ศรีกุล (2526) ได้ศึกษาการบริหารกิจการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ในด้านการรับและแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศ การรักษาระเบียบวินัย การทำทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน การบริการสุขภาพ การจัดและบริการแนะแนว และการให้ทุนการศึกษา พบว่ามีการปฏิบัติทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการบริการสุขภาพอนามัย ครู-อาจารย์เห็นว่า การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการนักเรียน คือ นักเรียนที่เลือกแผนการเรียนเดียวกันมีความรู้พื้นฐานต่างกัน การเลือกแผนการเรียนไม่ตรงกับควมถนัด ผู้ปกครองนักเรียนไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการปฐมนิเทศ ขาดบุคลากรในด้านทำทะเบียน ด้านพยาบาล ด้านแนะแนว ครู-อาจารย์ไม่ให้ความร่วมมือในด้านการรักษาระเบียบวินัย ด้านการจัดกิจกรรม เงินทุนที่หาได้จากแหล่งเงินทุนไม่พอกับจำนวนนักเรียนที่ขอรับทุนการศึกษา

ศิริวรรณ ชวดยิ่ง (2534) ได้ศึกษาการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานคร ในด้าน การแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศ การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับนักเรียน การจัดกิจกรรม การบริการสุขภาพและอนามัย การจัดและบริการแนะแนวและการให้ทุนการศึกษา พบว่า สภาพการบริหารกิจการนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว ผู้บริหารและครูอาจารย์ เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 8 ด้าน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว

ผู้บริหารและอาจารย์เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยถึง 8 ด้าน

สุทิน แทนนุช (2533) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบปรากฏว่า ปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนด้านการรับเด็กเข้าเรียน การลงทะเบียนนักเรียน การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน และด้านการย้ายและการจำหน่ายนักเรียน อยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์ประกอบอื่นมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

สุรเสน ทังทอง (2536) ได้ศึกษาลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่า ลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น ในด้านงานกิจการนักเรียน มีลักษณะการบริหารงานในแต่ละขนาดของโรงเรียนดังนี้ โรงเรียนดีเด่นขนาดเล็ก ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติ ตามลักษณะของการบริหารงาน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้น จัดบริการด้านแนะแนว ทั้งในด้านส่วนตัว การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษาไปแล้ว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนดีเด่นขนาดกลาง ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติตามลักษณะการบริหารงานโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นกิจกรรมที่ส่งเสริมและยกย่องคนดีเด่น ประจำท้องถิ่นและชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนดีเด่นขนาดใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติตามลักษณะการบริหารงานโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นสนับสนุนให้ศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วมสร้างประโยชน์แก่โรงเรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมและยกย่องคนดีเด่นประจำท้องถิ่นและชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

วัลลภ วรรณาม (2537) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 พบว่า ในงานกิจการนักเรียน การจัดทำสำมะโนประชากรสำหรับนักเรียนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน ใช้วิธีการสำรวจจากสำเนาทะเบียนบ้านที่สำนักงานทะเบียนของอำเภอ/เขต การวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา นักเรียนขาดเรียน ใช้วิธีติดตามเด็กขาดเรียนโดยมอบหน้าที่ให้ครูประจำชั้นคอยตรวจสอบ การปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียน ใช้วิธีจัดประชุมผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียน การจัดบริการสุขภาพสำหรับนักเรียน ใช้วิธีจัดให้มีห้องพยาบาลแล้วให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่นักเรียนที่เจ็บป่วย การจัดบริการ

แนะแนวในโรงเรียน ใช้วิธีจัดให้มีบุคลากรแนะแนวในโรงเรียน การปฏิบัติด้านการส่งเสริม
การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนใช้วิธีประชุมครู เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการ ติดตามผล
และประเมินผลการบริหารกิจการนักเรียน ใช้วิธีมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบดำเนินการประเมินผล
การปฏิบัติงาน สิ่งที่ปฏิบัติอันดับสูงสุด คือ การจัดบริการสุขภาพนักเรียน การปฏิบัติอันดับต่ำสุด
คือ การจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน